

ÚČETNICTVÍ

PODLE MEZINÁRODNÍCH STANDARDŮ ÚČETNÍHO VÝKAZNICTVÍ **2012**

MD

D

- *zahrnutý změny od roku 2012*
- *výklad standardů a interpretací*
- *vykazování a oceňování*
- *praktické příklady aplikace*
- *účetní souvztáhnosti*

Josef Jílek, Jitka Svobodová

ÚČETNICTVÍ

PODLE MEZINÁRODNÍCH STANDARDŮ ÚČETNÍHO VÝKAZNICTVÍ 2012

GRADA Publishing

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude **tretně stíháno**.

Edice Účetnictví a daně

prof. Ing. Josef Jílek, CSc., Ing. Jitka Svobodová

Účetnictví podle mezinárodních standardů účetního výkaznictví 2012

Vydání odborné knihy schválila Vědecká redakce
nakladatelství Grada Publishing, a.s.

TIRÁŽ TIŠTĚNÉ PUBLIKACE:

© GRADA Publishing, a.s., 2012

Vydala GRADA Publishing, a.s.
U Průhonu 22, Praha 7, jako svou 4 688. publikaci

Realizace obálky Jan Dvořák
Jazyková úprava prof. Ing. Josef Jílek, CSc.
Počet stran 448
Druhé vydání, Praha 2012
Vytiskla Tiskárna PROTISK, s.r.o., České Budějovice

ISBN 978-80-247-4255-7

ELEKTRONICKÉ PUBLIKACE:

ISBN 978-80-247-7699-6 ve formátu PDF
ISBN 978-80-247-7700-9 ve formátu EPUB

Obsah

O autorech	11
Úvodní slovo autorů	13
1 Vývoj IFRS	17
1.1 Mezinárodní standardy účetního výkaznictví	17
1.1.1 Rada pro mezinárodní účetní standardy	17
1.1.2 Koncepční rámec a mezinárodní standardy účetního výkaznictví	21
1.1.3 Standard pro malé a střední jednotky	22
1.1.4 Vykazovací jazyk XBRL	24
1.2 Právní předpisy EU v oblasti účetnictví	24
1.2.1 Vývoj směrnic EU v oblasti účetnictví	25
1.2.2 Vývoj nařízení EU v oblasti účetnictví	28
1.2.3 Výjimka v IAS 39	32
1.2.4 Proces schválení standardu nebo interpretace v EU	45
1.2.5 Dopad zavedení IFRS a obezřetnostní filtry	46
1.3 Obecně přijímané účetní zásady USA	49
1.4 Proces globální konvergence účetních standardů	54
1.5 Účetnictví v České republice	55
1.6 Politický vliv na účetnictví	60
1.6.1 Změny v IFRS z října 2008	60
1.6.2 Změny v US GAAP z dubna 2009	61
1.6.3 Prání politiků	65
1.7 Úloha auditorů a účetní podvody	66
1.7.1 Úloha auditorů	66
1.7.2 Účetní podvody v USA z počátku tohoto století	66
1.7.3 Reakce na účetní podvody	68
2 Shrnutí mezinárodních standardů účetního výkaznictví	75
Koncepční rámec pro účetní výkaznictví	75
IAS 1 Prezentace účetní závěrky	78
IAS 2 Zásoby	86
IAS 7 Výkaz peněžních toků	90
IAS 8 Účetní pravidla, změny v účetních odhadech a chyby	94
IAS 10 Události po rozvahovém dni	97
IAS 11 Smlouvy o zhotovení	99
IAS 12 Daně ze zisku	102
IAS 16 Pozemky, budovy a zařízení	109
IAS 17 Leasingy	113
IAS 18 Výnosy	120
IAS 19 Zaměstnanecké požitky	123
IAS 20 Účtování státních dotací a zveřejňování státní podpory	134
IAS 21 Dopady změn měnových kurzů	137
IAS 23 Výpůjční náklady	140
IAS 24 Zveřejnění spřízněných stran	142
IAS 26 Účtování a vykazování penzijních plánů	146

IAS 27 Konsolidovaná a separátní účetní závěrka	149
IAS 27 Separátní účetní závěrky – nové znění plné varianty	152
IAS 28 Investice do přidružených jednotek	154
IAS 28 Investice do přidružených jednotek a společných jednotek – nové znění plné varianty	157
IAS 29 Vykazování v hyperinflačních ekonomikách	160
IAS 31 Podíly na společném podnikání	162
IAS 32 Finanční nástroje: prezentace	165
IAS 33 Zisk na akcii	176
IAS 34 Mezitímní účetní výkaznictví	179
IAS 36 Znehodnocení aktiv	183
IAS 37 Rezervy, podmíněná aktiva a podmíněné závazky	191
IAS 38 Nehmotná aktiva	194
IAS 39 Finanční nástroje: účtování a ocenění	197
IAS 40 Investiční nemovitost	227
IAS 41 Zemědělství	231
IFRS 1 První přijetí mezinárodních standardů účetního výkaznictví	233
IFRS 2 Úhrada vázaná na akcie	236
IFRS 3 Podnikové kombinace	241
IFRS 4 Pojistné smlouvy	246
IFRS 5 Dlouhodobá aktiva držena k prodeji a ukončované činnosti	250
IFRS 6 Průzkum a vyhodnocení nerostných zdrojů	253
IFRS 7 Finanční nástroje: zveřejňování	255
IFRS 8 Provozní segmenty	260
IFRS 9 Finanční nástroje	263
IFRS 10 Konsolidované účetní závěrky	269
IFRS 11 Společná uspořádání	272
IFRS 12 Zveřejnění podílů v jiných jednotkách	273
IFRS 13 Ocenění reálnou hodnotou	275
3 Shrnutí interpretací	277
SIC interpretace 7 Zavedení eura	277
SIC interpretace 10 Státní podpora – bez specifické vazby k provozním činnostem	278
SIC interpretace 12 Konsolidace – jednotky zvláštního určení	279
SIC interpretace 13 Společně kontrolované jednotky – nepeněžní vklady spoluvlastníků	280
SIC interpretace 15 Operační leasingy – pobídky	281
SIC interpretace 21 Daně ze zisku – zpětná ziskatelost přeceněných neodepsatelných aktiv	282
SIC interpretace 25 Daně ze zisku – změny v daňovém statutu jednotky nebo jejích akcionářů	283
SIC interpretace 27 Hodnocení podstaty transakcí obsahujících právní formu leasingu	284
SIC interpretace 29 Smlouvy o licencích na služby: zveřejňování	286
SIC interpretace 31 Výnosy – barterové transakce zahrnující reklamní služby	287
SIC interpretace 32 Nehmotná aktiva – náklady na webové stránky	288
IFRIC interpretace 1 Změny v existujících ukončeních provozu, uvedeních do původního stavu a obdobných závazcích	290
IFRIC interpretace 2 Členské podíly v družstevních jednotkách a podobné nástroje	292

IFRIC interpretace 4 Určení, zda smlouva obsahuje leasing	293
IFRIC interpretace 5 Práva na podíly ve fondech vytvořených pro ukončení provozu, uvedení do původního stavu a ekologickou likvidaci	295
IFRIC interpretace 6 Závazky vzniklé z působení na specifickém trhu – elektrický a elektronický odpad	297
IFRIC interpretace 7 Použití metody přepracování podle IAS 29 Vykazování v hyperinflačních ekonomikách	298
IFRIC interpretace 8 Rozsah působnosti IFRS 2	299
IFRIC interpretace 9 Přehodnocení vložených derivátů	300
IFRIC interpretace 10 Mezitímní účetní výkaznictví a znehodnocení	301
IFRIC interpretace 12 Smlouvy o poskytování licencí na služby	302
IFRIC interpretace 13 Zákaznické věrnostní programy	305
IFRIC interpretace 14 IAS 19 – Omezení aktiv z definovaných požitků, požadavky na minimální financování a jejich vzájemný vztah	307
IFRIC interpretace 15 Dohody o výstavbě nemovitostí	310
IFRIC interpretace 16 Zajištění čisté investice do zahraniční jednotky	311
IFRIC interpretace 17 Rozdělení nepeněžních aktiv vlastníkům	313
IFRIC interpretace 18 Převody aktiv od zákazníků	314
IFRIC interpretace 19 Vypořádání finančních závazků kapitálovými nástroji	315
IFRIC interpretace 20 Náklady na skrývku v produkční fázi povrchové těžby . . .	316
4 Příklady	317
Příklad 1 Metoda efektivního úročení – situace bez poplatků	317
Příklad 2 Metoda efektivního úročení – situace s poplatky	318
Příklad 3 Koupě akcie zaúčtovaná podle metody dne obchodu (akcie je zařazena do kategorie finančních nástrojů v reálné hodnotě zaúčtované do výsledku)	320
Příklad 4 Koupě akcie zaúčtovaná podle metody dne vypořádání (akcie je zařazena do kategorie finančních nástrojů v reálné hodnotě zaúčtované do výsledku)	322
Příklad 5 Koupě kuponového dluhopisu zaúčtovaná podle metody dne obchodu (dluhopis je zařazen do kategorie realizovatelných finančních nástrojů, tj. dluhopis je zařazen do AFS)	324
Příklad 6 Koupě kuponového dluhopisu zaúčtovaná podle metody dne vypořádání (dluhopis je zařazen do kategorie realizovatelných finančních nástrojů, tj. dluhopis je zařazen do AFS)	326
Příklad 7 Koupě a prodeje cenných papírů podle metody dne obchodu	332
Příklad 8 Koupě a prodej akcie zaúčtované podle metody dne obchodu (akcie je zařazena do portfolia realizovatelných cenných papírů, AFS)	333
Příklad 9 Koupě oběživa od centrální banky a prodej oběživa centrální bance . .	335
Příklad 10 Vklad u centrální banky	336
Příklad 11 Reverzní repo s centrální bankou a následující prodej se zpětnou koupí s jinou obchodní bankou	337
Příklad 12 Lombardní repo s centrální bankou, u něhož kolaterálem jsou státní pokladniční poukázky	339
Příklad 13 Úvěr poskytnutý jiné bance	340
Příklad 14 Přijetí úvěru nebankovní jednotkou od banky	341
Příklad 15 Úvěr poskytnutý bankou nebankovní jednotce (klientovi) z pohledu banky	342
Příklad 16 Koupě pohledávek z úvěrů z pohledu postupníka	343
Příklad 17 Termínový vklad se splatností u banky sjednaný fyzickou osobou . .	344

Příklad 18	Penzijní připojištění z pohledu penzijního fondu	346
Příklad 19	Rozlišení finančního a operačního leasingu	347
Příklad 20	Finanční leasing osobního automobilu ze strany pronajímatele	348
Příklad 21	Finanční leasing osobního automobilu ze strany nájemce	350
Příklad 22	Podíly v mateřské a přidružené jednotce oceňované pořizovací cenou	354
Příklad 23	Výpočet goodwillu	356
Příklad 24	Výpočet efektivní výše podílů mateřské jednotky	357
Příklad 25	Plná metoda konsolidace – způsob přímé konsolidace	358
Příklad 26	Plná metoda konsolidace – způsob postupné konsolidace	360
Příklad 27	Prodej hmotného majetku dceřiné jednotky – úpravy při konsolidaci	361
Příklad 28	Prodej zboží mateřské jednotce – úpravy při konsolidaci	362
Příklad 29	Konsolidovaný výkaz o finanční situaci bankovní skupiny – úpravy při konsolidaci	364
Příklad 30	Koupě dohody o forwardové úrokové míře v Kč v rámci tvorby trhu (tj. k obchodování) sjednané obchodníkem s cennými papíry (například bankou) a klientem	366
Příklad 31	Koupě dohody o forwardové úrokové míře v eur v rámci tvorby trhu (tj. k obchodování) sjednané obchodníkem s cennými papíry (například bankou) a klientem	376
Příklad 32	Zajišťovací koupená dohoda o forwardové úrokové míře sjednané obchodníkem s cennými papíry (například bankou) a klientem za použití metody zajištění reálné hodnoty	378
Příklad 33	Měnový forward v rámci tvorby trhu (tj. k obchodování) sjednaného obchodníkem s cennými papíry (například bankou) a klientem	389
Příklad 34	Zajišťovací měnový forward sjednaný obchodníkem s cennými papíry (například bankou) a klientem za použití metody zajištění reálné hodnoty u všech zajišťovaných rizik	399
Příklad 35	Obstarání koupě a prodeje cenných papírů pro klienta obchodníkem, který není bankou	412
Příklad 36	Úschova cenných papírů pro klienta obchodníkem	413
Příklad 37	Správa cenných papírů pro klienta obchodníkem, který není bankou	414
Příklad 38	Uložení cenných papírů pro klienta obchodníkem, který není bankou	415
Příklad 39	Obhospodařování finančních nástrojů klienta obchodníkem, který není bankou	416
Příklad 40	Banka, obchodník s cennými papíry, obstarává pro klienta koupi cenných papírů, na který mu poskytne krátkodobý úvěr	418
Příklad 41	Obchodník s cennými papíry, který není bankou, obstarává pro klienta koupi a prodej cenných papírů s tím, že klient převádí na běžný účet, který obchodník používá pro obchody pro klienty, zálohu pro krytí případných ztrát	419
Příklad 42	Obchodník s cennými papíry, který není bankou, obstarává pro klienta koupi cenných papírů a sjedná s ním reverzní repo	421
Příklad 43	Obchodník s cennými papíry, který není bankou, půjčí klientovi cenné papíry a zároveň obstarává pro klienta prodej a koupi těchto cenných papírů	423
Příklad 44	Obchodník, který není bankou, poskytuje klientovi krátkodobý úvěr na marži a sjednává pro klienta futures v cizí měně	425
Příklad 45	Forward na koupi vlastních akcií s čistým vypořádáním v hotovosti	428

Příklad 46	Forward na koupi vlastních akcií s hrubým vypořádáním akcií a hotovosti	429
Příklad 47	Forward na prodej vlastních akcií s čistým vypořádáním v hotovosti	430
Příklad 48	Forward na prodej vlastních akcií s hrubým vypořádáním akcií a hotovosti	431
Příklad 49	Koupená opce na koupi vlastních akcií s čistým vypořádáním v hotovosti	432
Příklad 50	Koupená opce na koupi vlastních akcií s hrubým vypořádáním akcií a hotovosti	433
Příklad 51	Prodaná opce na koupi vlastních akcií s čistým vypořádáním v hotovosti	434
Příklad 52	Prodaná opce na koupi vlastních akcií s hrubým vypořádáním akcií a hotovosti	435
Příklad 53	Emise konvertibilního dluhopisu	436
Příklad 54	Emise svolatelného konvertibilního dluhopisu	437
Příklad 55	Finanční pozice jednotky bez zaúčtování a se zaúčtováním odložené daně	438
Příklad 56	Stanovení daňové základny aktiva	439
Příklad 57	Stanovení daňové základny závazku	439
Příklad 58	Zdanitelný dočasný rozdíl	440
Příklad 59	Odčitatelný dočasný rozdíl	440
Příklad 60	Neúčtování o odloženém daňovém závazku	441
Příklad 61	Účtování o odložené daňové pohledávce	441
Příklad 62	Odložená daň a její úpravy	442
Příklad 63	Zdanitelný dočasný rozdíl u hmotného majetku	443
Příklad 64	Odčitatelný dočasný rozdíl u pohledávky	444
Příklad 65	Souhrnný příklad na odloženou daň	445

O autorech

Prof. Ing. Josef Jílek, CSc. (54) je vrchním expertem České národní banky. Externě přednáší na Vysoké škole ekonomické v Praze kurzy *Finanční trhy a Měnová politika*. Je špičkovým a uznávaným odborníkem v řízení finančních rizik, v teorii a praxi bankovníctví, ve finančních trzích a v měnové politice, a to v České republice i ve světě. Známy je zejména mnoha publikacemi o derivátech, řízení finančních rizik a účtování finančních operací. Zastával řadu akademických funkcí. Je stálým přednášejícím na mnoha národních a zahraničních konferencích, zahraničních univerzitách a zahraničních bankách, členem vědecké rady národohospodářské fakulty Vysoké školy ekonomické v Praze, členem vědeckého grémia při České bankovní asociaci atd. Je také členem redakčních rad několika periodik. Intenzivně školí vedoucí pracovníky bank a jiných finančních institucí v České republice a v zahraničí. Má významný podíl na aplikaci mezinárodních standardů účetního výkaznictví v českých účetních předpisech. Značně přispěl k formování legislativy českého finančního trhu v souladu se světovými standardy. Studoval, absolvoval stáže a přednášel na mnoha známých univerzitách, jako je Brown University, Washington State University a North Carolina State University, University of Gent, Reading University a London School of Economics. Kromě toho působil na několika vědeckých pracovištích jako Silsoe Research Institute či Loughborough University of Technology. Jeho spolupracovníky byli například profesor D. T. Llewellyn (Loughborough University of Technology) a profesor C. Goodhart (London School of Economics and Political Science). Zahraniční praktické zkušenosti získal pobyty ve finančních institucích, jako je J. P. Morgan, Barclays Bank, Lehman Brothers, Federal Reserve Bank of New York, Bank of England, Bundesbank a Banque de France. Josef Jílek se v roce 1995 habilitoval docentem pro obor národní hospodářství a v roce 1999 byl jmenován profesorem v témže oboru. Od roku 2005 je členem Výboru pro účetnictví, výkaznictví a audit (*Standing committee on accounting, reporting and auditing*) při Evropské bankovní autoritě (*European banking authority*, EBA). Od roku 2011 je členem Výboru podnikového výkaznictví (*Standing committee on corporate reporting*) při Evropské autoritě pro cenné papíry a trhy (*European securities and markets authority*, ESMA).

Ing. Jitka Svobodová (45) je vrchním expertem České národní banky. Je známou a uznávanou přednášející na mnoha seminářích věnovaných účetnictví bank a finančních institucí. Autorka vysokoškolské studium ukončila v roce 1989. Poté absolvovala několik stáží, například ve Federal Reserve Bank of Chicago, v Joint Vienna Institute, v Banque de France, v obchodních bankách v Holandsku a Velké Británii, v londýnské Radě pro mezinárodní účetní standardy (IASB) a v americké Radě pro účetní standardy (FASB). Významně se podílí na aplikaci směrnic Evropské unie a mezinárodních standardů účetního výkaznictví do českého právního systému. Od roku 2006 je členem Výboru pro finanční konglomeráty (*Joint committee for financial conglomerates*) při Společném výboru evropských dohledových autorit. Od roku 2011 je členem Skupiny pro úvěrové riziko (*Credit risk subgroup*) při Evropské bankovní autoritě.

Úvodní slovo autorů

Finanční systém tržní ekonomiky je postaven na důvěře v účetní údaje. Bez této důvěry investoři neinvestují, banky neposkytují úvěry, podnikatelská nálada mizí, podnikatelé propouštějí zaměstnance, zvyšuje se nezaměstnanost a hospodářství kolabuje. Navíc jakákoli finanční analýza se stává bezcennou, neboť realita je někde jinde. Účetní údaje by měly zajistit, aby neúspěšné instituce včetně bank brzy zanikly. Účetní pravidla by proto neměla být měkká.

Avšak realita posledních let je taková, že účetní pravidla se stále více změkčují. Změkčování pravidel spočívá v tom, že **účetnictví umožňuje nadhodnocování aktiv a ponižování závazků**. Tak se ve světě (včetně USA a Evropy) udržují při životě jednotky, které již dávno měly zaniknout vzhledem k tomu, že u nich fakticky závazky převyšují aktiva. Účetně ale i tyto jednotky vykazují převahu aktiv nad závazky. Příkladem mohou být některé velké banky ve světě.

Na druhé straně hned na začátku knihy je třeba uvést, že účetnictví¹ přímo žádné nové hodnoty nevytváří. **Účetní závěrky, které jsou produktem účetnictví, mají informovat jejich čtenáře (investory, věřitele, orgány dohledu a širokou veřejnost) o finanční situaci dané účetní jednotky**. Avšak účetní závěrky neposkytují veškeré informace pro ekonomická rozhodování jejich uživatelů, neboť se zaměřují na minulost a obvykle neposkytují nefinanční informace. **Kromě toho jsou v mnoha zemích východiskem pro stanovení základu daně z příjmů**. To jsou dva nesmírně důležité úkoly. Dále je účetnictví základem řady ekonomických statistik založených na použití finančních ukazatelů.

Použité účetní metody musejí být u všech osob shodné, neboť všichni čtenáři chtějí jednoduše porovnávat finanční výkazy, aniž detailně zkoumají účetní postupy. Investoři potřebují porovnávat “vejce s vejci”. Nedostatek porovnatelnosti vzbuzuje značné obavy, zejména mezi investičními analytiky. Na srovnatelných údajích z finančních výkazů jsou postaveny všechny důležité ukazatele hospodaření společnosti včetně různých poměrových veličin.

¹ Pod **účetnictvím** (*accountancy*) rozumíme pouze tzv. “podvojně účetnictví“, neboť to, co se v minulosti v České republice označovalo jako “jednoduché účetnictví“, není ve světě považováno za účetnictví, ale za daňovou evidenci. Také v České republice se pojem “jednoduché účetnictví“ již nepoužívá a termín byl nahrazen daňovou evidencí.

Proto mezinárodní standardy účetního výkaznictví² (IFRS) i obecně přijímané účetní zásady USA (US GAAP) jsou platné pro **všechny jednotky**³ bez ohledu na jejich velikost. **U kterékoli jednotky má určitá operace stejný ekonomický užitek a rizika.** Účetnictví musí odpovídat vlastnostem operací a nikoli druhu jednotky. Proto v současné době existuje značný tlak na sjednocení IFRS, US GAAP a japonských GAAP.

Účetnictví je tedy zlo, které musí účetní jednotka trpět. Je však třeba nastavit takové účetnictví, aby toto zlo nebylo pro ni příliš bolestné. Účetnictví musí být tedy **srozumitelné, stejné pro všechny jednotky, přehledné, málo nákladné a s jasnými pravidly hry.** Potom se v něm orientuje každý průměrně vzdělaný člověk a náklady na vedení účetnictví a audit nebudou závratně vysoké. Zároveň se tím podporuje konkurenceschopnost společností ve světovém měřítku.

Tyto atributy české účetnictví ještě nesplňuje. Nyní je bohužel roztržštěné, neboť je rozděleno do šesti směrů podle šesti skupin osob.⁴ Skutečnost, že v České republice banky a některé finanční instituce, podnikatelé, pojišťovny a jiné skupiny subjektů **mohou účtovat o těžce skutečnosti rozdílně**, nemá jakékoli logické ani ekonomické opodstatnění a je **v rozporu** s mezinárodními standardy účetního výkaznictví i obecně přijímanými účetními zásadami USA.

Tato realita je výsledkem úspěšného lobbování určitých zájmových skupin. Čím více je rozdílů mezi účetními postupy různých podnikatelských skupin, tím je v účetnictví a zdanění větší zmatek. Zákonitě totiž vzniká větší potřeba právní, účetní a auditorské práce. Právní, účetní a daňovou nepřehlednost vítají nejenom někteří právníci, někteří auditoři a někteří daňoví poradci, ale dokonce i někteří představitelé společností. Nepřehlednost totiž umožňuje manipulovat s výsledkem. Představitelé společností běžně vítají možnost nadhodnotit finanční situaci jednotky. Nakonec jsou tím poškozeni investoři, věřitelé, regulátoři, stát a široká veřejnost.

² Anglický pojem "*financial reporting*" se překládá jako pojem "účetní výkaznictví" nebo "finanční výkaznictví".

³ Komplexní novela téměř všech Mezinárodních účetních standardů, která byla publikována na konci roku 2003, zavedla jednotný pojem "**jednotka**" (*entity*).

⁴ K 1. lednu 2012 bylo v platnosti **šest základních vyhlášek**, které prováděly některá ustanovení zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, **pro šest okruhů jednotek**:

- Vyhláška č. 500/2002 Sb. pro podnikatele,
- Vyhláška č. 501/2002 Sb. pro banky a jiné finanční instituce,
- Vyhláška č. 502/2002 Sb. pro pojišťovny,
- Vyhláška č. 503/2002 Sb. pro zdravotní pojišťovny,
- Vyhláška č. 504/2002 Sb. pro nepodnikatelské subjekty (politické strany a politická hnutí, církve a náboženské společnosti, obecně prospěšné společnosti, zájmová sdružení právnických osob, organizace s mezinárodním prvkem, nadace a nadační fondy, společenství vlastníků jednotek, veřejné vysoké škola atd.) a
- Vyhláška č. 410/2009 Sb. pro některé veřejné jednotky (organizační složky státu, územní samosprávné celky, svazky obcí, regionální rady regionů soudržnosti, příspěvkové organizace, státní fondy a Pozemkový fond České republiky).

Přes tyto škodlivé snahy je třeba uvést, že v českém účetnictví existují i světlé stránky. Například **počínaje 1. lednem 2002 účetní postupy bank a některých finančních institucí⁵ byly nastaveny v podstatě shodně s pravidly IFRS. Kromě toho počínaje 1. lednem 2005 jsou tyto IFRS povinné ze zákona pro rozhodující část bankovního sektoru České republiky** (z hlediska bilanční sumy). Rovněž postupy účtování derivátů jsou u ostatních bank a ostatních finančních institucí včetně pojišťoven a u účetních jednotek, které jsou zařazeny do skupiny podnikatelů, harmonizovány. Tím se podařilo značně snížit náklady na účetnictví a audit, neboť mimo jiné odpadly nadbytečné převodové můstky mezi českými účetními postupy a mezinárodními standardy účetního výkaznictví. Je třeba poznamenat, že téměř všechny banky jsou součástí mezinárodních skupin, kde používání IFRS nabývá stále více na významu.

U ostatních skupin osob je v současné době míra sladění s mezinárodními standardy účetního výkaznictví nižší. I zde existuje mnoho dcer zahraničních společností, kde je také používání mezinárodních standardů účetního výkaznictví běžné. Proto i u těchto osob bude třeba v budoucnosti nastavit účetní pravidla shodně s IFRS, nebo přímo zavést jejich používání.

Za nepřehledné situace v účetnictví je zcela nemožné zkonstruovat přehledné zdanění (zejména přehledný zákon o daních z příjmů). Zdanění vychází z účetnictví a komplikuje jej existence několika rozdílných účetních postupů pro jeden a tentýž nástroj (např. pro banky a některé finanční instituce, pro podnikatele, pro pojišťovny atd.). Právníci, daňoví poradci a auditoři obecně nic nenamítají proti takovému stavu. Proto do tvorby účetní a daňové legislativy zasahuje příliš mnoho právních, účetních a daňových “expertů”.

V knize používáme tuto základní terminologii:

- pojem **účtovat** (*recognise*),
- pojem **ocenění** (*measurement*),
- pojem **prezentace** (*presentation*) a
- pojem **vykazování** (*reporting*)

Text knihy je rozdělen do čtyř kapitol. Obsahem první kapitoly je vývoj IFRS. Druhá kapitola shrnuje jednotlivé mezinárodní standardy účetního výkaznictví. Přitom jsou silně potlačeny části standardů týkající se zveřejňování. Třetí kapitola podává shrnutí interpretací. Čtvrtá kapitola obsahuje příklady.

Knihy je určena širokému okruhu čtenářů. Potřebné informace v ní najdou zejména pracovníci finančních institucí (bank, stavebních spořitelén, pojišťoven, investičních

⁵ Jedná se o účetní postupy všech regulovaných finančních institucí s výjimkou pojišťoven. Pro pojišťovny platí:

- vyhláška č. 502/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, pro účetní jednotky, které jsou pojišťovnami a
- České účetní standardy pro pojišťovny.

Neregulované finanční instituce a některé hybridní platební instituce (tj. jednotky, u nichž finanční služby nejsou rozhodující činností, například telekomunikační společnosti) postupují podle předpisů pro podnikatele.

společností, investičních fondů, penzijních fondů a obchodníci s cennými papíry) a nefinančních institucí, zejména účetní těchto institucí⁶. Kniha může být užitečná i pro pracovníky auditorských a právních společností. Pro studenty vysokých a středních škol ekonomického zaměření může být vhodným studijním materiálem k prohloubení vědomostí.

Kniha také ukazuje cestu, kterou nesporně v dohledné době půjdou neregulované nefinanční instituce (zejména podnikatelé) v České republice. Naznačuje totiž způsob, jak mohou již nyní postupovat účetní jednotky v případech, že pro ně účetní postupy nejsou upraveny.

Pokud jde o dostupnost mezinárodních standardů účetního výkaznictví, situace je tato:

- mezinárodní standardy účetního výkaznictví (IFRS) a jejich interpretace v plné variantě **nejsou volně přístupné**, a to v žádném jazyce; Rada pro mezinárodní účetní standardy (IASB) každým rokem vydává knižní publikaci shrnující všechny standardy a interpretace; kromě toho jsou standardy a interpretace přístupné na zpoplatněných internetových stránkách a
- mezinárodní účetní standardy upravené právem Evropské unie **jsou volně přístupné**; na nezpoptatněných internetových stránkách⁷ jsou k dispozici jednotlivá nařízení Evropské unie (ve 23 jazycích), konsolidovaný text k 17. říjnu 2008 (ve 22 jazycích); úplné znění po dalších novelách na těchto stránkách existuje pouze v angličtině; Koncepční rámec pro účetní výkaznictví není součástí mezinárodních účetních standardů upravených právem Evropské unie.

Upřímné poděkování patří všem recenzentům a konzultantům této knihy. Svými cennými připomínkami přispěli ke zvýšení kvality díla.

Praha, prosinec 2011

prof. Ing. Josef Jílek, CSc.
Ing. Jitka Svobodová

⁶ Je třeba poznamenat, že v češtině se za "účetního" považuje osoba, která provádí rutinní práci předem upravenou souvztažnostmi účtů. V angličtině je slovo "*accountant*" odvozeno od "odpovědnosti" (*accountability*).

⁷ <http://eur-lex.europa.eu> a http://ec.europa.eu/internal_market/accounting.

1 Vývoj IFRS

Mezinárodní standardy účetního výkaznictví (IFRS) a americké obecně přijímané účetní zásady (US GAAP) jsou si podobné a lze je považovat za jeden systém. Do roku 2005 používalo IFRS jako svůj základní účetní systém pouze asi 300 společností, a to obvykle jen po několik let. Počínaje rokem 2005 se tento počet zvýšil na asi 7 000. Převážně se jednalo o emitenty kótovaných cenných papírů ve 25 zemích EU. V roce 2009 celkem **117 zemí světa požadovalo či umožňovalo sestavení účetní závěrky podle IFRS** včetně Austrálie, Nového Zélandu a Ruska. V blízké době by se měly připojit další země, jako Brazílie a Čína, a později Indie, Kanada a Jižní Korea. Výhledově by IFRS měly být používány ve 140 zemích. Naopak US GAAP jsou používány pouze v USA, a to nyní asi 10 000 společnostmi – více než 70 let.

1.1 Mezinárodní standardy účetního výkaznictví

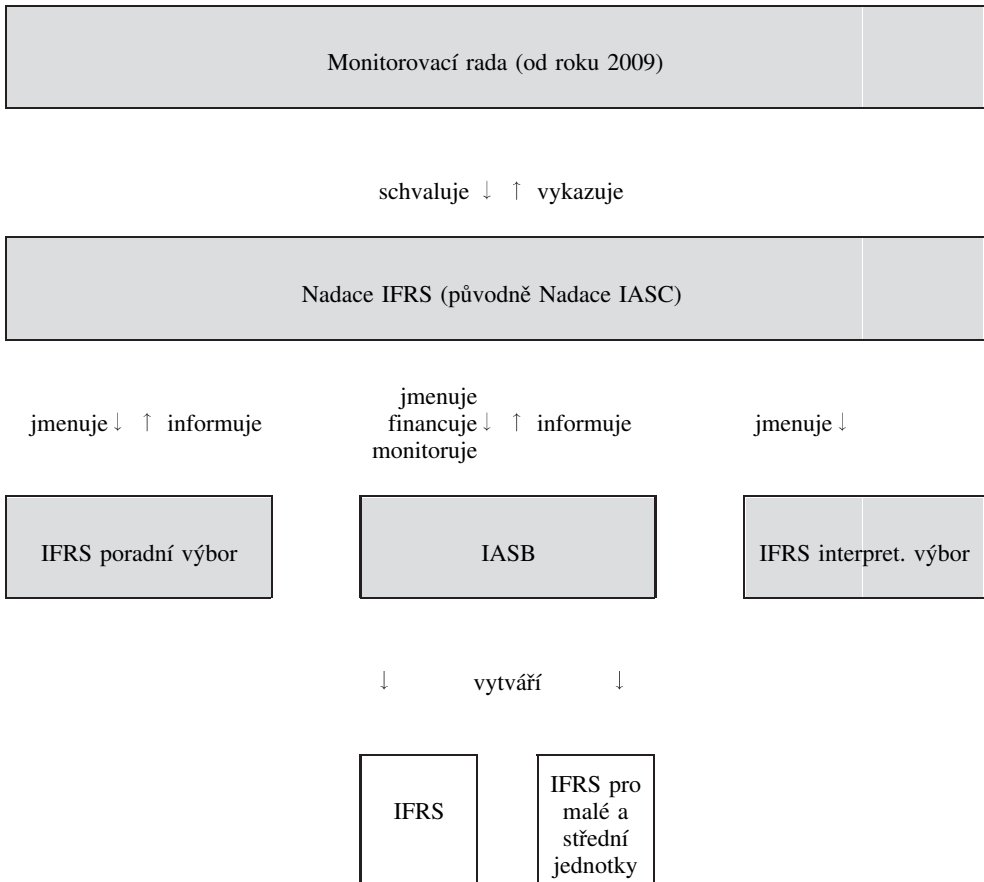
1.1.1 Rada pro mezinárodní účetní standardy

a) Stávající struktura

Výbor pro mezinárodní účetní standardy (*International Accounting Standards Committee*, IASC) byl nezávislým soukromým subjektem, jehož cílem bylo dosažení jednotných účetních zásad, které používají společnosti a jiné instituce na celém světě při finančním vykazování. Byl založen v roce 1973 dohodou mezi profesionálními účetními institucemi Austrálie, Francie, Japonska, Kanady, Mexika, Německa, Nizozemí, Velké Británie a USA. Od roku 1983 členy IASC byly všechny profesionální instituce sdružené v Mezinárodní federaci účetních (*International Federation of Accountants*, IFAC). K 1. lednu 1999 měl IASC 142 členů ze 103 zemí a reprezentoval více než 2 miliony účetních. Mezinárodní účetní standardy (IAS) používaly i země, které nebyly členy IASC. Výbor vydával mezinárodní účetní standardy. Interpretace měl na starosti Stálý interpretační výbor (*Standing Interpretations Committee*, SIC).

V roce 2001 vznikla nová (americká) struktura, která měla zajistit vyšší nezávislost na společnostech a vyšší důraz na tvorbu účetních standardů (obr. 1.1). IASC se přeměnil na Radu pro mezinárodní účetní standardy (IASB). Kromě toho vznikla nadřízená **Nadace IASC** (*International Accounting Standards Committee Foundation*, *IASC Foundation*, IASCF). Ta se v lednu 2010 přejmenovala na **Nadaci IFRS** (*IFRS Foundation*). Jedná se o neziskovou společnost se sídlem v americkém státě Delaware.

Řízení (*governance*) Nadace IFRS podléhá stanovám (*constitution*), které se průběžně novelizují. Podle stávajících stanov Nadaci IFRS má řídit 22 správců (*trustees*). Z nich 6 osob má být z Asie a Oceánie, 6 z Evropy, 6 ze Severní Ameriky, 1 z Afriky, 1 z Jižní Ameriky a 2 z jakékoli oblasti. Stávajícím předsedou správců je Francouz Michel Prada (bývalý předseda *Autorité des Marchés Financiers* a bývalý předseda Mezinárodní organizace komisí pro cenné papíry). Správce navrhuje nominační výbor (*nominating committee*) a od roku 2009 je schvaluje Monitorovací rada (viz dále).

Obr. 1.1 Struktura Nadace IFRS

Nadaci IFRS podléhají:

- **Rada pro Mezinárodní účetní standardy** (*International Accounting Standards Board, IASB*), která má nyní 15 členů jmenovaných správci (od roku 2012 členů bude 16); předsedou je Holanďan Hans Hoogervorst (dřívější politik a předseda *Netherlands Authority for the Financial Markets*),
- **IFRS interpretační výbor** (*IFRS Interpretations Committee*), který má podle stanov 14 hlasujících členů jmenovaných správci; nehlasujícím předsedou je Američan Wayne Upton,
- **IFRS poradní výbor** (*IFRS Advisory Council*), který má podle stanov 30 a více členů jmenovaných správci; předsedou je Kanaďan Paul Cherry a
- zaměstnanci (*staff*).

Nadace IFRS je nezávislá organizace. Za získávání finančních prostředků potřebných na její chod mají odpovědnost správci. Příjmy plynou hlavně z dobrovolných příspěvků soukromých a veřejných institucí ve světě a částečně také z prodeje publikací. V roce 2010 příspěvky činily 16,6 mil. liber a čistý příjem z prodeje publikací dosáhl částky 2,6 mil.

liber. Největšími přispěvateli byly mezinárodní účetní instituce (5,4 mil. liber), americké instituce (1,9 mil. liber), japonské instituce (1,8 mil. liber), německé instituce (1,0 mil. liber), britské instituce (0,9 mil. liber), italské instituce (0,6 mil. liber) atd. V České republice nebyl žádný přispěvatel.

Někteří experti navrhují systém registračních poplatků aplikovaný u amerického FASB. Jiní navrhují pevný systém s povinnými příspěvky společností, které emitovaly cenné papíry, s nimiž se obchoduje na veřejném trhu. Příspěvky by neměly převyšovat 1 000 eur a vybírali by je například národní regulátoři.

IASB chce být rozhodující světovou institucí pro tvorbu účetních standardů pro společnosti, které emitují cenné papíry, s nimiž se obchoduje na veřejném trhu. Na práci IASB se podílí mnoho jiných institucí.

b) Novela stanov Nadace IASC v roce 2005

V roce 2005 došlo k velké novele stanov Nadace IASC. Hlavním důvodem novely byla snaha evropských politiků o určitý posun v práci IASB. Bohužel nejednalo se o posun v příznivém směru. Evropská komise nebyla totiž spokojena s poměrně přesnými účetními pravidly z dílny IASB, s velkou nezávislostí IASB (včetně finanční nezávislosti) a chtěla činnost IASB alespoň trochu ovlivňovat. Protože se Evropské komisi změna stanov podařila, nebylo možné vyloučit, že se kvalita IFRS sníží. Evropské banky totiž umějí dobře lobbovat u Evropské komise ve smyslu rozmělnění účetních standardů. Pokud by tento trend pokračoval, potom by se IFRS mohly stát pouze "evropskými" standardy účetního výkaznictví. Tím by se zpomalil přechod na jediný světový účetní systém.

Je třeba vzít v úvahu, že aplikace IFRS pro nové členy EU nebyla v roce 2005 problémová. Naopak jejich aplikace v původních 15 zemích EU vystavila Evropskou komisi neobyčejné zatěžkávací zkoušky. Z IFRS se stalo horké politické téma. Důvod byl jednoduchý. Národní účetní standardy původních 15 zemí EU nebyly tak transparentní jako IFRS a umožňovaly mnoha evropským společnostem (včetně bank) úspěšně skrývat své finanční těžkosti. Toho si byli evropští politici vědomi. Místo toho, aby přinutili své národní společnosti k řádnému vykazování jejich finanční situace, tlačili svou protekcionistickou politikou Evropskou komisi k tomu, aby se zrekla transparentnosti účetních závěrek, tj. aby okleštila některé standardy.⁸

⁸ Přijetí IFRS na evropské úrovni počínaje 1. lednem 2005 předcházel "souboj" Evropské komise a IASB v roce 2004 týkající se **zavedení IAS 39 do evropské legislativy**. Ten vyústil vznikem "evropské" varianty IAS 39. Téměř do samotného konce roku 2004 nebylo zřejmé, v jaké verzi budou IFRS platné v EU (a také v České republice) u společností s povinností takto sestavovat účetní závěrky. Evropská komise na poslední chvíli vydala nařízení č. 2086/2004, kterým stanovila okleštěnou verzi IAS 39. Tento standard byl (a stále je) pro mnoho společností rozhodujícím standardem. Za pozdním přijetím stálo mnoho evropských bank zastoupených Evropskou bankovní federací (*European banking federation*, EBF), které stále nebyly spokojeny s plnou variantou IAS 39. Evropské banky mají u Evropské komise silné slovo a prosadí téměř vše, co požadují. Evropská komise, aby jim vyšla vstříc, navrhla jakousi "evropskou" variantu IAS 39, která vznikla tak, že některá ustanovení IAS 39 se jednoduše vynechala. Šlo o dvě výjimky (*carve-out*), z nichž jedna platí dosud. Znamená to, že evropská varianta IFRS se touto výjimkou odlišuje od plné varianty IFRS.

Novelou stanov se **počet správců** zvýšil z 19 na 22. Severní Amerika zůstala zastoupena šesti správci a Evropa také šesti správci. Počet zástupců Asie a Oceánie se zvýšil ze čtyř na šest a počet zástupců z jiných oblastí se zvýšil ze tří na čtyři. Podle novely stanov správci mají kromě dohledu nad strategií Nadace IFRS také **dohlížet na agendu IASB**, přestože stanovení agendy IASB i nadále náleží do výlučné pravomoci IASB. Schvalování agendy by totiž nebylo v souladu s požadavkem ponechat rozhodování o technických záležitostech na IASB. Do pravomoci správců nově náleží zavedení konzultačních schémat IASB, IFRIC a IFRS poradního výboru a kontrola dodržování těchto schémat.

Počet členů IASB byl ponechán na 14 osobách, z nichž mělo být 12 členů na plný pracovní úvazek a 2 členové na částečný pracovní úvazek. Výběr členů IASB neměl být i nadále založen na geografické příslušnosti. Členové na částečný pracovní úvazek měli zajistit dostatečný styk IASB s praxí, tj. aby IASB nebyla izolována. Na druhou stranu u těchto členů hrozí konflikt zájmů, neboť mají určitý vztah ke svým jiným zaměstnavatelům. Navíc se nemohou plně věnovat práci na účetních standardech. Důležitý posun nastal u kvalifikace členů IASB. Podle předchozích stanov potřebnou kvalifikací pro člena IASB byly technické znalosti (*technical expertise*). Podle novely stanov potřebná kvalifikace byla vymezena vágněji a velice široce. Nově člen IASB má mít **profesionální schopnost** (*professional competence*) a **praktickou zkušenost** (*practical experience*).

Podle předchozích stanov 7 členů IASB bylo formálně pověřeno vyjednáváním s tvůrci národních účetních standardů. Tento počet byl zrušen, neboť se touto aktivitou zabývá více členů IASB. Navíc mají vyjednávat nejenom s tvůrci národních účetních standardů, ale i s jinými oficiálními institucemi zajímajícími se o tvorbu účetních standardů, jako je například Evropská poradní skupina účetního výkaznictví (EFRAG). Ukazuje se, že veřejnost má zájem na prohloubení konzultací dokumentů připravovaných IASB. Stanovy obsahují ustanovení, podle kterého určité kroky v organizaci konzultací jsou povinné a zbývající články procesu jsou nepovinné. Někteří experti poukazovali na potřebu rozšíření povinných kroků. Navrhovali také, že pokud IASB nerealizuje nepovinné články konzultací, potom by měla uvést důvody. Správci nepovažovali toto rozšíření za vhodné.

Ke schválení standardu či interpretace (či novely standardu či interpretace) bylo dříve třeba souhlasu 8 členů IASB. Tento počet se zvýšil na 9 (a zvýší se na 10, poté, co počet členů IASB bude 16). Ke schválení ostatních materiálů je nadále třeba prosté většiny členů přítomných IASB, přičemž přítomno musí být alespoň 60 % členů. Do roku 2005 všechny standardy byly přijaty souhlasem 9 a více členů IASB s jednou výjimkou – pouze jeden standard byl přijat 8 členy IASB. Přestože se poukazuje na to, že proces přijetí interpretací je příliš zdouhavý, správci nedoporučili změny tohoto procesu, neboť by mohlo dojít k negativnímu vlivu na kvalitu interpretací.

Předseda IFRS poradního výboru je jmenován správci. Předtím touto osobou byl předseda IASB. Tím se mělo posílit spojení mezi správci a IFRS poradním výborem.

c) Novela stanov Nadace IASC v roce 2009

V roce 2009 došlo k další novele stanov Nadace IASC:

- byla ustanovena Monitorovací rada a
- byl zvýšen počet členů IASB.

Vznik **Monitorovací rady** (*Monitoring Board*) byl výsledkem obrovského politického tlaku Evropské komise. Monitorovací rada jako orgán nadřazený Nadaci IASC má být spojovacím článkem Nadace IASC s veřejnými institucemi (obr. 1.1). Tím má být dosaženo vyšší odpovědnosti vůči veřejnosti. Monitorovací rada má schvalovat správce Nadace IASC a dohlížet na jejich činnost. Členy Monitorovací rady jsou:

- Mezinárodní organizace komisí pro cenné papíry (*International Organization of Securities Commissions, IOSCO*),
- Evropská komise (*European Commission*),
- Japonská agentura finančních služeb (*Financial Services Agency of Japan, JFSA*) a
- Americká komise pro cenné papíry a burzy (*US Securities and Exchange Commission, SEC*).

Pozorovatelem je Basilejský výbor pro bankovní dohled (*Basel Committee on Banking Supervision*).

Před vznikem Monitorovací rady v roce 2009 se správci de facto jmenovali sami. Existovaly návrhy na externí poradní skupinu, jejímiž členy měly být mezinárodní instituce. Evropská komise měla zájem na tom, aby mohla přímo kontrolovat výběr správců. Tím by se však z výběru správců (a potažmo i z IFRS) stala politická záležitost.

Druhou změnou stanov bylo rozšíření počtu členů IASB ze 14 na 16, a to do roku 2012 (na začátku roku 2011 počet členů činil 15):

- 4 členové z Evropy,
- 4 členové ze Severní Ameriky,
- 4 členové z Asie a Oceánie,
- 1 člen z Afriky,
- 1 člen z Jižní Ameriky a
- 2 členové z jakékoli oblasti.

Z nich 3 členové mohou být na částečný pracovní úvazek.

1.1.2 Konceptní rámec a mezinárodní standardy účetního výkaznictví

Nezastupitelné místo při aplikaci mezinárodních standardů účetního výkaznictví má **Konceptní rámec pro účetní výkaznictví** (*Conceptual framework for financial reporting*). Rámec není účetním standardem. Žádné jeho ustanovení neruší ani nenahrazuje žádný standard ani interpretaci.

Mezinárodní standardy účetního výkaznictví (*International financial reporting standards, IFRS*) jsou standardy, které vydává IASB. K 1. lednu 2012 IFRS obsahovaly:

- 13 mezinárodních standardů účetního výkaznictví (IFRS 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12 a 13),
- 29 mezinárodních účetních standardů (*International accounting standards, IAS*), které publikoval Výbor pro mezinárodní účetní standardy (IAS 1, 2, 7, 8, 10, 11, 12, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 23, 24, 26, 27, 28, 29, 31, 32, 33, 34, 36, 37, 38, 39, 40 a 41); průběžně dochází k nahrazování a doplňování těchto standardů mezinárodními standardy účetního výkaznictví (IFRS),
- 19 interpretací mezinárodních standardů účetního výkaznictví (IFRIC 1, 2, 4 až 20) a

- 11 interpretací mezinárodních účetních standardů (SIC-7, 10, 12, 13, 15, 21, 25, 27, 29, 31 a 32).⁹

Kromě toho IASB v prosinci 2010 publikovala praktické prohlášení **Manažerský komentář** (*Management commentary*). Nejedná se o standard, ale o nezávazný rámec pro prezentaci manažerského komentáře, který se týká účetní závěrky připravené podle IFRS. Jednotky se nemusí tímto praktickým prohlášením řídit. Manažerský komentář je součástí Konceptního rámce pro účetní výkaznictví. Komentář se zaměřuje nejenom na současnost, ale také na historické a prospektivní ukazatele. Manažerský komentář se v jednotlivých zemích nazývá různě, například jako *Management's discussion and an analysis* (MD&A), *Opening and financial review* (OFR) nebo *Management report*. Manažerský komentář má podat informace, které jsou důležité pro pochopení:

- podstaty podnikání,
- cílů vedení a strategie pro dosažení těchto cílů,
- nejdůležitějších zdrojů a rizik jednotky,
- výsledků operací a výhledu a
- opatření a indikátorů, které vedení používá při porovnání výkonnosti jednotky se stanovenými cíli.

1.1.3 Standard pro malé a střední jednotky

Mezinárodní standardy účetního výkaznictví a jejich interpretace se mají aplikovat **na všechny ziskově orientované jednotky** (*profit-oriented entities*) v soukromém i veřejném sektoru bez ohledu na jejich velikost. U kterékoli jednotky určitá ekonomická skutečnost má stejný ekonomický dopad. Účetnictví musí odpovídat vlastnostem těchto ekonomických skutečností (například finančním nástrojům) a nikoli velikosti jednotky.

Proto IASB původně fundamentálně nesouhlasila se zvláštním standardem či souborem standardů pro **malé a střední jednotky** (*small and medium-sized entities, SME*). Podle IASB by se stejné principy měly aplikovat na veřejné a soukromé společnosti bez ohledu na to, zda jsou velké či malé. Neměla být vzata v úvahu skutečnost, že malé společnosti mají obvykle jednoduchou kapitálovou strukturu a mnohdy nepoužívají složité finanční nástroje. Rozdílné účetnictví by nebylo v souladu se skutečností, že **ekonomické skutečnosti mají stejný ekonomický dopad bez ohledu na velikost a druh jednotky**. Kromě toho ani malé společnosti nejsou izolovány od vývoje finančních nástrojů (např. derivátů). Řada malých společností je velmi aktivní v derivátech včetně komplikovaných struktur. Je otázkou, zda by na ně měly být kladeny pouze omezené požadavky, např. z hlediska vykazování finančních nástrojů.

Při rozdílných účetních pravidlech stejných ekonomických skutečností je pro uživatele účetních závěrek obtížné vyhodnotit informace v nich obsažené a porovnat jednotky mezi sebou. Konzistentní účetnictví tyto problémy odstraňuje. V tomto směru IASB čelila velkému politickému tlaku, až podlehla. V červnu 2004 IASB vydala diskusní materiál

⁹ Znamená to, že pojem "mezinárodní standardy účetního výkaznictví" (IFRS) má dva významy. V užším významu se jedná o 13 mezinárodních standardů účetního výkaznictví (IFRS). V širším významu pojem zahrnuje také 29 IAS, 19 IFRIC a 11 SAC.